

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (ТРФ)

*Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури*

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції
«ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
СКОВОРОДА, ГОГОЛЬ, ГЕТЕ»

6–7 грудня 2019 року

Харків
ХНПУ – 2020

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР НА СЛОБОЖАНЩИНІ ХІХ СТ.

Н.В. Радіонова, м. Харків

Зміни, що відбуваються у культурі сучасної доби визначаються переходом до постматеріальних цінностей, які розширюють діапазон світоглядних та ціннісних дезорієнтирів від домагання на автономію унікальності до неприхованого егоцентризму, що сприяє утворенню загальної атмосфери нетерпимості до інших культур та суспільних груп тощо. Саме тому, дискурс компетентності людини у сучасному світі спрямовується й до питання толерантності й недискримінації. Сучасна українська система освіти, щоб протистояти процесам дегуманізації людини, культури й суспільства, повинна оновитися у прискореному темпі. Зауважу, що наповнення філософським змістом поля сучасної освіти значно підвищить потенціал самої освіти, дозволить вийти в нові логічні і змістовні простори формування імперативів мислення і дій. Адже, тільки філософія як традиція безперервного самооновлюваного мислення, сприяє проникненню в мета-історію етнокультурного буття соціуму. Мається на увазі «особливий стосунок філософії до теми покликання.... Річ полягає також в тім, щоб світоглядно змінювати суспільство, тобто не лише реформувати систему «згори», долаючи її опір, а впроваджувати альтернативні погляди на всю справу освіти і на само здійснення людини у сучасному світі» [2, с. 17].

Приємним у цьому сенсі є посилення в сучасних освітній та освітньо-науковій програмах українських виш компетентностей загальнонаукового (філософського) блоку. В цьому контексті слід згадати про той факт, що філософська комунікація в освітньому просторі Слобожанщини ХІХ ст. не обмежувалася рамками академічної спільноти, а виходила за її межі, створюючи альтернативну духовну атмосферу, що відрізнялася від духовної атмосфери істеблішменту того часу. Центральним питанням тут є те, як змінюється комунікація в культурних, інтелектуальних та соціально-політичних

контекстах та які культурні інновації породжуються освітніми процесами. Зокрема, проблема інтеркультурного освітнього діалогу та толерантного ставлення до освітнього досвіду інших країн була чи не найголовною, як серед освітян, так і широких верст населення. Свідченням чого є її обговорення протягом всього XIX століття на сторінках «Украинского вестника», «Украинского журнала», «Веры и разума» та інших періодичних виданнях. На особливу увагу заслуговує стаття «Про просвіту іноземців» [4, с. 40–53]. В статті проводиться думка про необхідність взаєморозуміння та взаємозбагачення на освітньому та загальнолюдському рівні. На думку автора, тільки співставлення системи цінностей, поглядів, думок, міркувань тощо формує нові конструктивні підходи в освітньому процесі, розширює горизонти національного способу буття, його сенсу й історичної долі. Розуміючи, що національне поза загальнолюдським є всього лише етнографічною екзотикою, автор статті з сумом підсумовує: «в багатьох країнах як і у нас знаходяться ще люди, які з неприязністю сприймають все іноземне – звичаї, обряди, закони, що не мають нічого спільного з нашими; й тому ненавидять все запозичене, навіть те, що має велику користь для нас самих» [4 с. 49]. Ця тема продовжується й «Украинским журналом» тощо. Зазначу, що наведені приклади діалогу культур на Слобожанщині XIX століття є лише фрагментами здійснення цілісної комплексної програми набуття інтеркультурної компетентності, етики поваги, толерантності та позитивного сприйняття іншого на Слобожанщині XIX століття.

Отже, для посилення ефективності сучасних освітніх програм і систем не зайвим буде врахування досвіду локального відтворення європейського освітнього простору на Слобожанщині, в основу якого була покладена стратегія багатовекторних культурних зв'язків, через які трансливалася європейська освітня ідея.

Література

1. Абашник В.А. Харьковская университетская философия (1804–1920): монографія: [в 2 т.] / В.А. Абашник . – Х.: «БУРУН и К», 2014. – Т. 1: 1804 – 1850 гг. – 750 с.

2. Малярчук Є. Філософія і педагогіка покликання : монографія. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. – 344.

3. Радіонова Н.В. Історичний досвід духовного оновлення українського суспільства засобами освіти / Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах : монографія / кол. авторів; редкол.: М.Д. Култаєва (голова), Н.В. Радіонова (заступник голови); МОН України, ХНПУ імені Г.С. Сковороди,. – Х.: ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – С. 99 – 116.

4. Украинский вестник. Ч. 12. / [издаваемый Е.М. Филомафитским]. 1816. – 415 с.

5. Украинский вестник / [издаваемый Е.М. Филомафитским]. 1818. – 363 с.

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ЯК РОМАН ВИХОВАННЯ (нарис до модерних засад освіти)

М.І. Бойченко, м. Київ

Роман виховання є важливою культурною складовою модерну як проекту радикальної суспільної перебудови. Цей літературний жанр є одним з важливих місточків між глобальною соціальною програмою Просвітництва та реальною історією окремої людини. Адже навіть найкращі і найпривабливіші програми соціальних змін не відбуваються самі собою, а потребують своїх організаторів і свідомих виконавців, потребують не жертв (хоча й без них ніколи не обходиться), але передусім – творців, тих, хто наповнить життєвими конкретними цінностями абстрактні ідеальні моделі соціальних перетворень.

Без виховання і самовиховання неможлива і успішна освіта, якої критично потребує проект Просвітництва від кожного члена суспільства. Як